

Tadeusz Różewicz

10 rocznica śmierci poety

Skrócona biografia

Tadeusz Różewicz urodził się 9 października 1921 r. w Radomsku jako czwarty z pięciu synów Stefanii Marii zd. Gelbard i Władysława Różewicza. Uczęszczał do Gimnazjum im. Feliksa Fabianiego w Radomsku, w którym uzyskał małą maturę. Wybuch wojny przerwał jego starania o przyjęcie do Liceum Leśnego w Żyrowicach i szkoły Marynarki Handlowej w Gdyni. Młody Tadeusz Różewicz zaczął pracować jako goniec i magazynier w Kreishauptmannschaftcie w Radomsku, potem jako pracownik magistracki w kwaterunku, w końcu został uczniem stolarskim w Fabryce Mebli Giętych Thonet. W 1942 r. został zaprzysiężony w AK pod pseudonimem „Satyr”. Trafił do oddziałów leśnych, walczył z bronią w rękę od czerwca 1943 r. do początków listopada 1944 r. na terenie powiatów radomszczańskiego, koneckiego, włoszczowskiego, opoczyńskiego i częstochowskiego. Równocześnie tworzył – pisał wiersze i prowadził pismo „Czyn Zbrojny”. Tuż po wojnie Tadeusz Różewicz mieszkał w Częstochowie, tam też poznał Juliana Przybosia, który ściągnął go do Krakowa, gdzie młody poeta zdał maturę i został studentem historii sztuki na Uniwersytecie Jagiellońskim. Studiów jednak nie ukończył. Przyjaźnił się z reprezentantami neoawangardy krakowskiej: Tadeuszem Kantorem, Jerzym Nowosielskim, Andrzejem Wróblewskim, Andrzejem Wajdą. W 1950 r. udało mu się wyjechać na rok do Budapesztu. Po powrocie, nie mając szans na własne mieszkanie, przeniósł się do Gliwic, gdzie poślubił Wiesławę Kozłowską (z którą przeżył później 75 lat) i doczekał się dwóch synów: Kamila i Jana. To jednak trudny okres w życiu

Tadeusza Różewicza – do fatalnych warunków materialnych dokłada się ostra krytyka środowiska literackiego. Dopiero śmierć Józefa Stalina w 1953 r., a następnie odwilż gomułkowska zmieniają oblicze polskiej literatury, a wraz z nim – stosunek krytyki literackiej do twórczości Tadeusza Różewicza. Gdy może, poeta podróżuje: w 1956 r. do Mongolii, rok później do Paryża, a w kolejnym roku do Chin (w ciągu kilkunastu lat spędzonych w Gliwicach ponad 20 razy wyjeżdżał za granicę). W 1968 r. przenosi się do Wrocławia, w którym pozostaje kolejne 46 lat swojego życia – aż do śmierci. Tadeusz Różewicz zmarł 24 kwietnia 2014 r. we Wrocławiu, ale nie spoczął w tym mieście. Zgodnie z ostatnią wolą poety – miłośnika Karkonoszy – jego prochy zostały złożone na maleńkim cmentarzu tuż przy kościele Wang, sprowadzonym do Karpacza w 1842 roku z norweskiej miejscowości Vang.

Charakterystyka twórczości

Twórczość Tadeusza Różewicza jest tak wszechstronna i różnorodna, a przy tym ponadczasowa i uniwersalna, że aż trudno uwierzyć, że ten niezrównany poeta, dramaturg i myśliciel nie doczekał się Nagrody Nobla. Tadeusz Różewicz w genialny sposób potrafił łączyć przeciwieństwa: klasycznej, kunsztownej formy używał do wyrażania nowych, niekonwencjonalnych treści, a tematom starym jak świat nadawał innowacyjną formę – nikt poza nim w sposób tak skuteczny i nowatorski nie przemyślał na scenę niedocenianej niekiedy tradycji. Rewelacyjnie operował ironią, miał odwagę spojrzeć na problemy z różnej perspektywy, nawet tej nieakceptowanej społecznie. Jest twórcą unikatowej poetyki, w szczególności wersyfikacji, zwanej od jego nazwiska stylem różewiczowskim.

Najważniejsze dzieła

Najważniejszym, najbardziej znanym i cenionym dziełem Tadeusza Różewicza jest niewątpliwie *Kartoteka* – dramat z 1960 r. Na uwagę zasługują też inne dramaty: *Grupa Laokoona* (1962), *Świadkowie albo Nasza mała stabilizacja* (1964), *Wyszedł z domu* (1965), *Śmieszny staruszek* (1965), *Stara kobieta wysiaduje* (1969), *Akt przerywany* (1970), *Rajski ogródek* (1971), *Na czworakach* (1972), *Białe małżeństwo* (1975), bardzo kontrowersyjne *Do piachu* (1979), *Pułapka* (1982), *Kartoteka rozrzucona* i *Palacz* (1997); zbiory opowiadań: *Opadły liście z drzew* (1955), *Przerwany egzamin* (1960), *Śmierć w starych dekoracjach* (1970), *Wędrowka wędrowca* (1975), *Te kwiaty* (1983), *Flagi* (2013); około 60 zbiorów wierszy i poematów, w tym prekursorskie *Echa leśne* (1944), tomiki *Niepokój* (1947, tu też *Ocalony*),

Czerwona rękawiczka (1948), *Srebrny kłos* (1955, tu m.in. *Przepaść*), *Formy* (1958, tu *List do ludożerców*), *Zielona róża* (1961, wyd. wraz z *Kartoteką*), *Głos Anonima* (1961, tu *Et in Arcadia ego*), *Nic w płaszczu Prospera* (1962), *Duszyzka* (1977), *Zawsze fragment* (1996), *Zawsze fragment. Recycling* (1998, nagroda Nike), *Matka odchodzi* – (1999, nagroda Nike), *Nożyk profesora* (2001, nagroda Nike), *Wyjście* (2004, nagroda Nike), *Nauka chodzenia. Gehen lernen* (2007), *Kup kota w worku. Work in progress* (2008).

Ciekawostki

- **Czy wiesz, że książki Tadeusza Różewicza doczekały się przekładu na 49 języków?**

Tadeusz Różewicz jest najchętniej i najczęściej tłumaczonym polskim poetą – liczba języków, na jakie zostały przełożone jego dzieła, według danych Instytutu Książki wynosi 49, według innych 50, a nawet więcej. W „rankingu twórców tłumaczonych na obce języki” drugie miejsce zajmuje noblista Czesław Miłosz (przekłady na 44 języki), a trzecie noblistka Wisława Szymborska (42 języki). Na czwartym miejscu jest Stanisław Lem (41), a na piątym Zbigniew Herbert (38).

- Rodzina Różewiczów wydała na świat wielu sławnych ludzi: oprócz Tadeusza Różewicza na kartach historii zapisali się: jego starszy brat Janusz Różewicz – poeta i oficer AK, młodszy brat Stanisław Różewicz – reżyser filmowy i teatralny, scenarzysta i pedagog, a także syn Jan Różewicz – reżyser, scenarzysta i scenograf, dramaturg, pisarz i poeta. Z bratem Januszem młody Tadeusz dzielił pasję literacką i poetycką. W dorosłym życiu, już jako uznany poeta, pisywał scenariusze do filmów młodszego brata Stanisława (był autorem lub współautorem dziewięciu z nich). Syn Jan często reżyserował sztuki swojego ojca Tadeusza. Tadeusz Różewicz przeżył zarówno braci, jak i syna – Stanisław i Jan zmarli jesienią tego samego roku (2008).
- Tadeusz Różewicz bywał stosunkowo częstym gościem Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu Wrocławskiego. Z jedną z takich wizyt wiąże się ciekawa anegdota. Otóż pewnego razu podczas odwiedzin na uczelni Tadeusz Różewicz wpadł przypadkowo do gabinetu, w którym Jacek Łukasiewicz – poeta, krytyk literacki, historyk literatury i profesor tej zacnej uczelni – przeprowadzał właśnie egzamin z literatury współczesnej. Egzaminowana była studentka studiów zaocznych. Tak o

tym zdarzeniu czytamy w tomie poświęconym poecie: „«Niech pan sobie nie przeszkadza» – powiedział Tadeusz Różewicz i usiadł na krześle w kacie. Studentka zaoczna już wcześniej dostała zestaw pytań i teraz mówiła o twórczości Różewicza. Nie bardzo jej szło, ale jakoś przebrnęła. Różewicz słuchał z pewnym zainteresowaniem” (*Piątek, którego nie było. Pamięci Tadeusza Różewicza [1921–2014]*).

Cytaty

- *Najlepiej widzę, kiedy zamknę oczy. Z zamkniętymi oczyma widzę miłość, wiarę, prawdę...*
[T. Różewicz, *Kartoteka*]
- *Zaraz zrobimy kawę. Wprawdzie nie mam kawy, filiżanek i pieniędzy, ale od czego jest nadrealizm, metafizyka, poetyka snów.*
[T. Różewicz, *Kartoteka*]
- *Pięknych rzeczy nie trzeba dotykać.*
[T. Różewicz, *Matka odchodzi*]

Data publikacji: **20.05.2021**
<https://nck.pl/>

Różewicz w multimedialach

Tadeusz Różewicz – Kartoteka. Teatr Polskiego radia

Czas: 1:25:46

https://www.youtube.com/playlist?list=PL7Ya_zo8dGHlY8SrSoKI44Z-FGAgf9pyQ

Tadeusz Różewicz. W powiększeniu

Czas: 59:59

Bohaterem odcinka jest Tadeusz Różewicz – poeta, dramaturg, prozaik i scenarzysta, ostatni z plejady wielkich polskich poetów XX wieku. Ogrom dzieł, które pozostawił po sobie artysta, może wprowadzać czytelnika w zakłopotanie. Co z tej bogatej twórczości jest szczególnie cenne i dlaczego? Na to pytanie odpowiedzą goście programu: dr hab. Adam Poprawa - prozaik, krytyk literacki, historyk literatury, UWr dr hab. Andrzej Niewiadomski - poeta, literaturoznawca, UMCS w Lublinie

Wykłady dla maturzystów: Kartoteka Tadeusza Różewicza - dramat otwarty

dr hab. Piotr Dobrowolski

Czas: 1:06:52

https://www.youtube.com/watch?v=_s8KEZ5inCc\

Gliwickie lata Tadeusza Różewicza

Czas: 1: 07: 19

<https://www.youtube.com/watch?v=7gJjuF9bhx4>

„Szukamy życia w grobach. Tadeusz Różewicz”, 2016,
reż. Piotr Lachmann

Czas: 1: 08: 00

https://www.youtube.com/watch?v=oc_ZrKqeqVc

„Moje pojednanie. Tadeusz Różewicz i Niemcy”, reż. Piotr Lachmann

Czas: 58:16

<https://www.youtube.com/watch?v=VVFu67oNGIU>

Kwadrans do matury - Tadeusz Różewicz

Czas: 18:59

https://www.youtube.com/watch?v=qK-A_AIoohg

Tadeusz Różewicz – analiza twórczości – streszczenie i opracowanie
lektury

Czas: 28 :04

<https://www.youtube.com/watch?v=MLQNRuoB9JY>

Omawiane wiersze: - Ocalony, - Ściana, - Warkoczyk.

Tadeusz Różewicz "Ocalony" – Tom Fijałkowski pan od polaka

Czas: 17:45

https://www.youtube.com/watch?v=u3btX_KVvAE